

Kultúra:

mire jut a 26,2 milliárd euróból?

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv a kultúra szemszögéből

*A kormány 2006. augusztus 1-jén ismét társadalmi vitára bocsátotta a 2007 és 2013 között hazánkba érkező európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervét. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv névre keresztelt dokumentumot a nyári uborkaszezon ellenére egy nap alatt közel háromezren töltötték le. Rövid összefoglalónk célja, hogy bemutassuk, milyenek a kultúra kilátásai, mennyi pénzre számíthatnak kulturális területen dolgozók 2007 és 2013 között. Egyben célunk az is, hogy felhívjuk a területen dolgozók figyelmét:
a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség 2006. szeptember 4-ig várja a véleményeket, észrevételeket.*

A háttér

Európai uniós csatlakozásunk óta számos új fogalommal, rövidítéssel találkozhatott a támogatások iránt oly fogékony kulturális szektor. Strukturális Alapok, ESZA, NFT, AVOP, ROP, HEFOP – csak egy pár azok közül a varázsszavak közül, amelyek a belépőt jelenthették az európai uniós fejlesztési források világába. Az EU költségvetési kerete hétéves periódusokban működik, a 2000-ben kezdődött, jelenleg is tartó ciklusba hazánk az utolsó bő 2,5 évre csatlakozott. A következő ciklus 2007-ben kezdődik és 2013 végéig tart.

Az Európai Unió költségvetésén belül a mezőgazdaság mellett a regionális fejlesztés az egyik legjelentősebb tétel. A 2007-es teljes költségvetés közel 43%-át költik a kohézió, a versenyképesség és a foglalkoztatottság javítására, amely 54,3 milliárd eurónak (14-15.000 milliárd forint) felel meg. Magyarország 2007 és 2013 között összesen 22,4 milliárd euró uniós fejlesztési támogatást kap, amely 15% hazai kormányzati társfinanszírozással egészül ki, így összesen közel **7000 milliárd forint áll majd rendelkezésre** a különböző fejlesztésekre.

Ezeknek a fejlesztéseknek a célját, irányát, kedvezményezettjeit természetesen nem az EU nevezi meg vagy jelöli ki, hanem mindig **az adott országra bízta: határozza meg a problémás területeit**, a fejlesztendő ágazatokat. Így tehát a magyar kormány feladata kidolgozni azt a tervet, amely a szükséges brüsszeli egyeztetéseket követően az ország európai uniós forrásainak sorvezetője lesz az elkövetkezendő hét évben.

A dokumentum neve: Új Magyarország Fejlesztési Terv.

Mi a következő lépés?

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) jelenlegi változata még **nem végleges**. A tervezést koordináló Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) **2006. szeptember 4-ig** várja az észrevételeket. Célszerű tehát az anyagot megismerni és amennyiben a kultúrát érintő részekkel kapcsolatban az érintetteknek véleményük van, azt a www.nfu.hu honlapon foglaltaknak megfelelően juttassák el az illetékeseknek.

Ami a tervezési illeti, az egyeztetés egy hosszas, 2004-ig visszanyúló előkészítési folyamatra nyúlik vissza. A kulturális szektornak már több ízben lehetősége volt véleményét kifejezni. Ilyen alkalom volt 2005. november 7-én a kulturális tárca és a Magyar Művelődési Intézet közös szervezésében megtartott, *A kultúra gazdaságtana, a kultúra és a gazdaság kapcsolata* című tanácskozás, de meg is írhatták véleményüket a 2006. február 28. és április 3. között a Miniszterelnöki Hivatal honlapjára. Az ÚMFT szerint 4900 társadalmi, szakmai, civil és helyi szervezet kapott közvetlen felkérést a dokumentum vitájában való részvételre, a dokumentumot mintegy 30 ezren töltötték le, közülük pedig 470 szervezet juttatta vissza a dokumentummal kapcsolatos véleményét. Pár észrevétel és kitöltött kérdőív még elérhető az NFÜ honlapján ám a **véleményeket visszaküldők közt kulturális szervezetet csak elvétve találunk**.

Az ÚMFT-t a tervek szerint az Országgyűlés 2006. szeptember 18-án megvitatta, a Kormány pedig a végleges változatot 2006. október 1-jén nyújtja be az Európai Bizottságnak.

Az ÚMFT-ről általában

A logikusan felépített ÚMFT bő 130 oldalban **bemutatja az ország gazdasági és társadalmi helyzetét** mint a stratégia alapját, a stratégia részeként megjelöli az ország átfogó és konkrét **céljait**, majd felvázolja a **megvalósítandó operatív programokat**, végül kitér a **végrehajtás intézményrendszerére**.

Az ÚMFT kereteket kijelölő dokumentum azonban még nem tartalmaz konkrét projekteket. Az intézkedéseket és projekteket bemutató ágazati és területi operatív tervek véglegesítésére október végéig kerül sor.

A kultúra az ÚMFT helyzetértékelésében

Az ÚMFT-ben a helyzetértékelés során az ország állapotát számos oldalról bemutatják. Elemzést találunk a kockázatokkal terhelt gazdasági növekedésről, a gazdasági szerkezet kérdéséről, a munkanélküliség/foglalkoztatottság problémájáról, mint ahogy a növekvő területi különbségekből adódó gondokról is. A leírás mindössze **három helyen említi közvetlenül a kultúrát: a kulturális értékekhez való hozzáférés, az épített örökség problémái és egyes régiók kulturális turisztikai lehetőségei** kapcsán.

Az ország társadalmi helyzetének, ezen belül a tudáshoz, **a kultúra értékeihez való hozzáférés értékelése** kapcsán a dokumentum megállapítja, hogy hazánk a különféle művészeti ágak területén **gazdag szellemi-kulturális örökséggel** rendelkezik. „Zenei, képzőművészeti és színházi kultúránk ismert és elismert. Jelentősek népművészeti értékeink, hagyományaink.” Kulturális örökségünket meglátásuk szerint **jobban kell hasznosítanunk**, mert a keményen megfogalmazott kritika szerint gyengék az új kulturális tevékenységre, innovációra sarkalló módszerek és megoldások. „A kulturális intézmények részben újratermelik a passzivitást, az új kezdeményezések pedig elszigeteltek maradnak.” A szellemi kulturális örökség területén a legfőbb cél a kultúrához való hozzáférés javítása, mert bár a kulturális intézményekkel való **területi lefedettség jó**, „jelentős egyenlőtlenségek vannak a kulturális lehetőségekhez, a közművelődési szolgáltatásokhoz való hozzáférésben a falvak és a városok között”. S a jó lefedettség ellenére sem tudják az intézmények **„kellő mértékben kihasználni** a kultúra társadalmi felzárkózást elősegítő, kreativitást megalapozó, a társadalmi közeget aktivizáló lehetőségeit.”

A helyzetértékelés ugyancsak kitér a környezeti értékek deficitjeinek tárgyalásakor a komoly értékkel bíró, de **súlyos feladatok előtt álló épített környezetünkre**. A dokumentum egyenesen veszélyben látja épített örökségünket, mivel a II. világháborúban és azt követően a kulturális szempontból értékes **épületek nagy része komoly károkat szenvedett**, és ezek egy jelentős részét a tulajdonosok azóta sem tudták teljesen helyrehozni. „A kulturális értéket képviselő történeti épületek – vagy akár teljes városmagok – sok esetben csak terhet jelentenek a fenntartó számára, míg a közszolgáltatásokhoz kapcsolódó vagy turisztikai célú hasznosításukra gyakran nincs, vagy csak részlegesen van megoldás.” Az ÚMFT stratégiai szempontból komoly lehetőségeket lát egyes **leromlott városrészek és vidéki térségek újjáélesztésében**. Hiszen a térségek újraélesztése, az új városi funkciók megjelenése kedvezően hat a lakosság életminőségére és a gazdasági lehetőségek bővülésére.

Végül a **Dél-alföldi** és a **Dél-dunántúli régió** strukturális átalakítása kapcsán a többi régiótól való relatív lemaradás leküzdésének eszközéül a **turizmust** jelölik meg kiaknázandó potenciálként, ezen belül kiemelve a két régió gazdag kulturális örökségét, s hogy „2010-ben a Dél-dunántúli régió központja, Pécs lesz Európa egyik kulturális fővárosa”.

A kultúra helye a horizontális politikákban

A felállított stratégia az előbbieken vázolt helyzetértékelésben feltárt gondok és hiányosságok felszámolására, illetve adottságok kiaknázására épül. A fejlesztéseket **két területre** kívánják összpontosítani: egyrészt a **foglalkoztatás bővítésére** másrészt a **tartós növekedés elősegítésére**. A célokon belül kiemelt figyelmet kívánnak fordítani **két horizontális politikára: a környezeti és társadalmi folyamatok fenntarthatóságára** illetve a **kohézió erősítésére**.

A **fenntarthatóság** fogalma egyaránt kiterjed a környezeti, makrogazdasági, és a társadalmi folyamatokra. A fenntarthatóságon belül röviden megemlítik a kultúrát, az épített kulturális örökség megővését a környezeti fenntarthatóság elemeként, illetve a kulturális nevelést, mint a társadalmi folyamatok fenntarthatóságához kapcsolódó folyamatot.

A **kohézió erősítése** alatt mind a gazdasági, mind a társadalmi – és ezen belül esélyegyenlőségi – különbségekből adódó problémák leküzdése értendő. Ennek kapcsán a területi kohézió legfőbb letéteményeseinél, a régióknál merül fel a kulturális örökséggel és erőforrásokkal fenntartható módon történő gazdálkodás, amely tovább erősíti a helyi lehetőségeket. A területileg kiegyensúlyozott fejlesztések esetében pedig alapelv, hogy „meg kell teremteni a közkinccset képező természeti és kulturális értékek, illetve a közszolgáltatások elérhetőségének, hozzáférhetőségének és akadálymentesítésének feltételeit.”

A kultúra a prioritásokon belül

A fentebb vázolt átfogó fejlesztési célok és horizontális politikák megvalósítására hat tematikus és területi prioritást határoznak meg:

1. gazdaságfejlesztés;
2. közlekedésfejlesztés;
3. társadalmi megújulás;
4. környezeti és energetikai fejlesztés;
5. területfejlesztés;
6. államreform.

<i>Operatív program neve</i>	<i>min. (md Ft)</i>	<i>max. (md Ft)</i>
Gazdaságfejlesztés	588	882
Közlekedés	1361	1802
Emberi erőforrás fejlesztése	810	1027
Közigazgatás megújítása	34	43
Közszolgáltatások korszerűsítése	33	141
Humán infrastruktúra	359	634
Környezet, energia	1037	1430

E hat prioritáson belül háromban közvetlenül is találkozhatunk kulturális fejlesztésekkel, s bár a többiben nem említik meg a kultúrát, ez korántsem jelenti azt, hogy azokban ne lennének kulturális lehetőségek. Gondoljunk például az államreformra, amely nyilván külön megjegyzés nélkül a kulturális közigazgatásra is vonatkozik. A továbbiakban a kultúrát közvetlenül is tárgyaló három prioritást tekintjük át.

A társadalmi megújítás kulturális vetülete

Az ÚMFT szerint a társadalmi megújulást számos „beavatkozási csoport” szolgálhatja. Ilyen a foglalkoztathatóság, az alkalmazkodóképesség javítása, az oktatási rendszer átalakítása, de ilyen a kultúrát is megemlítő **társadalmi részvételnek**, illetve a **humán infrastruktúra fejlesztésének** csoportja is.

A **társadalmi részvétel** fokozásával, szolgáltatások és programok fejlesztésével kívánják javítani a társadalom fokozott támogatását igénylő csoportok életesélyeit, életfeltételeit. Programok jönnek létre a szegénység csökkentésére, támogatni szeretnék a közösségek megújulását és önszervező képességük erősödését, továbbá kiemelt program lesz a gyermekszegénység csökkentése. A társadalmi részvétel erősítéséhez viszont ugyanúgy nélkülözhetetlen a **kulturális tőke erősítése** is. „Éppen ezért e célok elérésének eszközei közé tartozik a **szociokulturális szolgáltatások fejlesztése**, a **kulturális vidékfejlesztés**, valamint a **kulturális alapszolgáltatások** hozzáférhetőségének javítása.”

A **humán infrastruktúrát** a reformokhoz illeszkedve kívánják fejleszteni, mert az emberi erőforrások fejlesztését célzó beavatkozások sikeréhez a kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések támogatása is szükséges. A közoktatás reformja, a javuló egészségügyi, szociális állapotok és a kiépülő szociális ellátórendszer mellett támogatni fogják az intelligens tanulási környezet kialakítását, ezen belül „az egyetemi innovációs központokat, az ipari-technológiai parkokat, a konferenciaközpontokat, valamint a közösségi célokat szolgáló tereket – például az intelligens könyvtárakat, a sport- és rekreációs létesítményeket”. Kiemelik a helyben elérhető kulturális alapszolgáltatásokat nyújtó **intézményhálózat infrastrukturális fejlesztésének fontosságát**, mivel az a szociokulturális szolgáltatások megalapozására, a társadalmi részvétel lehetőségének biztosítására, a képességek fejlesztésére, a tudásbővítésre, valamint az értékekhez való hozzáférést biztosító fizikai környezet fejlesztésére irányul.

A környezeti és energetikai fejlesztés kulturális vetülete

A környezeti és energetikai fejlesztéseket egyes környezeti (pl. egészséges és tiszta települések szemlélete, környezetbiztonság növelése) és környezetbarát energetikai fejlesztések szolgálják.

A tiszta és biztonságos települések EU által kötelezően előírt normáin túl megemlítik, hogy a városi és mezőgazdasági térségek számára az **épített környezet rehabilitációja**, a **település és táj harmonikus kapcsolata** egyaránt fontos. „Ez a barnamezős területek revitalizációját éppúgy magában foglalja, mint a történelmi tájak megőrzését, az épített környezet védelmét, a történelmi településközpontok értékőrző megújítását vagy éppen a településkép és a tájkép védelmét.” A környezetbiztonság növelése, azaz az árvizek és belvizek elleni védekezés, valamint a vízjárással összefüggő más károk megelőzése hozzájárul a kulturális értékek megőrzéséhez.

A területfejlesztés kulturális vetületei

A területfejlesztés célja az ÚMFT szerint a felzárkózás és a versenyképesség javítása. A fenntartható térségfejlődéshez a régióknak a jelenleginél erőteljesebben kell kihasználniuk adottságaikat, amelyet együttműködő, kiegyensúlyozott városhálózat kell segítsen. A központoknak kijelölt „fejlesztési pólusok” egyik kiválasztási szempontja a K+F, a gazdasági és társadalmi tényezők mellett az volt, hogy **magasabb igényeket is kielégít-e a kulturális kínálat**.

Az egyes **pólusokban** más és más lesz a fejlesztés alapja. Debrecenben „a tudás iparosítása”, Miskolcon „Technopolis”, Szegeden „Biopolisz”, Győrött „Autopolis”, **Pécs** pedig „az életminőség pólusa”, azaz a **kulturális és környezetipar támogatása** áll a középpontban.

<i>Operatív program</i>	<i>min. (md Ft)</i>	<i>max. (md Ft)</i>
Dél-Alföld	196	213
Dél-Dunántúl	170	185
Észak-Alföld	256	277
Észak-Magyarország	237	258
Közép-Dunántúl	134	145
Közép-Magyarország	418	451
Nyugat-Dunántúl	121	132

Az egyes térségek, régiók eltérő adottságaikból adódóan meglehetősen különböző fejlődési lehetőségekkel rendelkeznek, így a kultúra szerepét is eltérően jelölik meg. A **Dél-alföldi régióban** a helyi adottságokra épülő gazdaságfejlesztés részeként a tudásipar, az agrárium, a hozzá kapcsolódó élelmiszeripar, a gép- és vegyipar mellett megjelenik az üveg- és **kerámiaipar** szerepe.

A **Dél-dunántúli régió** a meglévő természeti adottságait és kulturális értékeit megőrizve magas környezeti minőségű modellrégióvá kíván válni. A fejlesztések során meghatározó szerepet kap az innovatív környezeti ipar, az energetika, a gyógyhelyekre épülő egészségipar mellett piacorientált kreatív ipar és a kulturális szektor is. „A vonzó turisztikai kínálat megteremtésének középpontjában, a régió öt turisztikai szempontból kiemelt területén a térség adottságait egybekapcsoló termékportfólió kialakítása áll.”

A **Közép-dunántúli régió** versenyképességének javításának érdekében a történelmi városokra, a gazdag kulturális örökségre, a várakra, múzeumokra és a történelmi borvidékre épülő turisztikai termékeket kívánnak bevezetni, valamint korszerűsíteni szeretnék a turisztikai infrastruktúrát és marketing-tevékenységet.

Az **Észak-magyarországi régióban** a régió sajátos adottságain (az erdős hegyvidéki tájon, a történelmi borvidékeken, a világörökségi helyszíneken és a természetvédelmi területeken) alapuló országos, illetve nemzetközi szintű attrakciófejlesztés, valamint a regionális turisztikai hálózati rendszer kialakítása kap kulturális szempontból hangsúlyt.

Az **Észak-alföldi régió** kapcsán megjelenik a turizmus mint a versenyképesség motorja, **a többi régió**nál a kulturális célú fejlesztésekkel közvetlenül nem találkozhatunk.

Pécs 2010

Az ÚMFT több pontján is előkerül Pécs városa. Nem véletlen, hiszen mint köztudott, az Európai Unió ezt a várost választotta a 2010. év egyik Európai Kulturális Fővárosának, amely cím méltó képviseléséhez számtalan infrastrukturális fejlesztés szükséges. A korábban már említett lehetőségek mellett az ÚMFT 6. melléklete Pécsset az úgynevezett **nagyprojektek** között külön is megemlíti.

A tervek szerint 2007 után a magyar költségvetés külön előirányzatot tartalmaz 35 nagyprojekt számára. Ezek jellemzően 50 millió illetve 25 millió euró feletti költségű fejlesztések. A jelentős árvízvédelmi, szennyvízkezelési, hulladékgazdálkodási, közlekedés-fejlesztési projektek mellett feltűnik **Európa Kulturális Fővárosa 2010 - Pécs** is, külön kiemelve a **kulturális turisztikai városnegyed**et, a **Zenei Konferenciaközpontot**, a **Dél-Dunántúli Tudásközpontot**, a „Nagy Kiállítótér” kialakítását, valamint **közterek és parkok rehabilitációját**.

Bővebb információ:

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség:

<http://www.nfh.hu/>

Új Magyarország Fejlesztési Terv:

<http://www.nfh.hu/index.nfh?r=&v=&l=&p=UMFT>

KultúrPont Iroda:

<http://www.kulturpont.hu/sa.php>

A KultúrPont Iroda működésének fő támogatója
az Európai Unió Bizottsága és az Oktatási és Kulturális Minisztérium.